

PHÂN BIỆT QUYỀN CON NGƯỜI VÀ QUYỀN CÔNG DÂN

Cô Nguyễn Thị Ngọc Yến - Giáo viên Giáo dục kinh tế & Pháp luật

Quyền con người và quyền công dân là những nội dung quan trọng được ghi nhận trong Hiến pháp. Mặc dù đó là hai phạm trù rất gần gũi với nhau nhưng nội hàm lại không đồng nhất. Vậy làm sao để phân biệt được sự khác nhau giữa quyền con người và quyền công dân? Với mục đích đó, bài viết này mong muốn trở thành tư liệu tham khảo cho các em học sinh để có thể học tốt hơn bộ môn Giáo dục kinh tế và pháp luật.

Khái niệm công dân được quy định rõ tại Khoản 1 Điều 17 Hiến pháp nước Cộng hoà Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam năm 2013: *Công dân nước Cộng hoà Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam là người có quốc tịch Việt Nam*. Nhờ đó, công dân được hưởng chủ quyền của nhà nước và được nhà nước bảo hộ quyền lợi khi ở trong nước cũng như ở nước ngoài; đồng thời cũng phải thực hiện một số nghĩa vụ nhất định đối với nhà nước.

Như vậy, khái niệm công dân gắn liền với khái niệm quốc tịch. Quốc tịch Việt Nam là căn cứ duy nhất để xác định một người là công dân Việt Nam.

Quyền công dân (hay còn gọi là dân quyền) là quyền của một người được công nhận theo các điều kiện pháp lý để trở thành thành viên hợp pháp của một quốc gia có chủ quyền (Quốc tịch). Một người có thể là công dân của nhiều quốc gia hoặc không là công dân của bất cứ quốc gia nào. Mỗi một quốc gia đều có các quy định pháp lý riêng để cho một người trở thành công dân quốc gia đó, và được hưởng các quyền riêng biệt, đồng thời phải thực hiện các nghĩa vụ của mình.

Quyền con người (hay còn gọi là nhân quyền) là những quyền tự nhiên của con người có từ lúc sinh ra tới lúc đã chết đi và không bị tước bỏ bởi bất cứ ai hay bất cứ chủ thể nào.

Theo định nghĩa của Văn phòng Cao ủy Liên Hiệp Quốc: Nhân quyền là những bảo đảm pháp lý toàn cầu có tác dụng bảo vệ các cá nhân và các nhóm chống lại những hành động hoặc sự bỏ mặc mà làm tổn hại đến nhân phẩm, những tự do cơ bản của con người.

Dựa trên cách định nghĩa đó, chúng ta có thể phân biệt quyền con người và quyền công dân ở những khía cạnh cơ bản sau:

Về lịch sử hình thành

Tư tưởng về quyền con người được hình thành cùng với sự xuất hiện của những nền văn minh cổ đại. Còn khái niệm quyền công dân chỉ xuất hiện cùng với cách mạng tư sản. Vì cách mạng tư sản đã đưa con người từ địa vị thần dân trở thành công dân - với tư cách là những thành viên bình đẳng trong một nhà nước, và pháp điển hóa các quyền tự nhiên của con người dưới hình thức các quyền công dân vào khoảng thế kỉ thứ 16. Như vậy, khái niệm quyền công dân xuất hiện sau khái niệm quyền con người.

Ở Việt Nam **quyền con người và quyền công dân** ra đời và phát triển gắn liền với sự ra đời của nước Việt Nam dân chủ cộng hòa và lịch sử lập hiến của nước nhà.

Về nội hàm

Nếu là công dân của một nhà nước thì được hưởng đầy đủ các quyền và phải thực hiện các nghĩa vụ mà pháp luật nhà nước đó quy định cho công dân. Còn đối với những người khác - không phải là công dân của nhà nước đó thì quyền lợi và nghĩa vụ sẽ bị hạn chế hơn. Ở Việt Nam, mọi người được hưởng tất cả các quyền và thực hiện các nghĩa vụ dành cho con người như: Được pháp luật bảo hộ tính mạng, tài sản, danh dự và nhân phẩm; được đảm bảo quyền bất khả xâm phạm về nhà ở, được đảm bảo bí mật thư tín, điện thoại, điện tín và quyền lợi về sáng chế, phát minh; được thực hiện các hợp đồng dân sự và thực hiện các hoạt động kinh tế trong khuôn khổ pháp luật cho phép... Họ cũng phải thực hiện một số nghĩa vụ như tuân theo Hiến pháp, pháp luật và các quy tắc sinh hoạt xã hội của nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam. Còn những quyền và nghĩa vụ dành riêng cho công dân thì họ không được hưởng và không phải thực hiện. Chẳng hạn như: Quyền bầu cử, ứng cử, quyền có thể được bổ nhiệm giữ các chức vụ trong bộ máy nhà nước, nghĩa vụ quân sự và tham gia xây dựng quốc phòng toàn dân. Khái niệm “công dân” thể hiện mối quan hệ pháp lý có tính chất đặc biệt, tồn tại cả trong những trường hợp mà công dân Việt Nam đã ra sinh sống ở nước ngoài nhưng vẫn còn mang quốc tịch Việt Nam.

Như vậy, xem xét tổng quát ta thấy quyền công dân có nội hàm hẹp hơn so với quyền con người, do quyền công dân chỉ là những quyền con người được các nhà nước thừa nhận và áp dụng cho riêng công dân của mình. Trong một số trường hợp đặc biệt, hiến pháp của một số quốc gia có thể quy định quyền công dân bao gồm những quyền vốn không được nêu trong luật nhân quyền quốc tế như quyền sở hữu và sử dụng súng. Tuy nhiên, đây chỉ là một số trường hợp ngoại lệ. Xét

tổng quát, các quyền công dân trong hiến pháp của các quốc gia đều đã được ghi nhận hoặc hàm chứa trong các quyền đã được ghi nhận bởi luật nhân quyền quốc tế.

Về tính chất

Quyền con người: là những quyền tự nhiên, vốn có, không do chủ thể nào ban phát. Thể hiện vị thế của mỗi cá nhân trong quan hệ với quốc gia mà cá nhân đó là công dân và với cộng đồng nhân loại.

Quyền công dân: Do các nhà nước xác định bằng pháp luật. Thể hiện vị thế của mỗi cá nhân trong quan hệ với quốc gia mà cá nhân đó là công dân.

Như vậy, quyền con người không bị bó hẹp trong mối quan hệ giữa cá nhân với nhà nước như quyền công dân, mà thể hiện mối quan hệ giữa cá nhân với toàn thể cộng đồng nhân loại.

Về phạm vi áp dụng

Do không bị giới hạn bởi chế định quốc tịch, nên chủ thể của quyền con người là tất cả các thành viên của gia đình nhân loại, bất kể vị thế, hoàn cảnh, quốc tịch,... Nói cách khác, quyền con người được áp dụng một cách bình đẳng với tất cả mọi người thuộc mọi dân tộc đang sinh sống trên phạm vi toàn cầu, không phụ thuộc vào biên giới quốc gia, tư cách cá nhân hay môi trường sống của chủ thể quyền, không thay đổi theo thời gian.

Còn quyền công dân chỉ được áp dụng trong lãnh thổ quốc gia. Mỗi quốc gia có mỗi quy định riêng về quyền mà công dân được hưởng, có thể thay đổi theo thời gian.

Thời điểm phát sinh quyền

Quyền con người được phát sinh từ khi con người được sinh ra.

Quyền công dân được phát sinh từ khi chủ thể đáp ứng được đầy đủ các điều kiện mà pháp luật của mỗi quốc gia quy định.

Chủ thể nắm quyền

Như phân tích ở trên chúng ta thấy, chủ thể của quyền con người là tất cả mọi người từ lúc sinh ra cho tới lúc chết đi. Nói cách khác, quyền con người được áp dụng một cách bình đẳng với tất cả mọi người thuộc mọi dân tộc đang sinh sống trên phạm vi toàn cầu, không phụ thuộc vào biên giới quốc gia, tư cách cá nhân hay môi trường sống của chủ thể. Như vậy quyền con người là quyền của mọi thành viên của nhân loại, bất kể dân tộc, chủng tộc, thành phần xuất thân, tôn giáo, tư tưởng, giới tính, độ tuổi...

Chủ thể của quyền công dân là “các cá nhân đặt trong mối quan hệ với nhà nước, dựa trên tổng thể các quyền và nghĩa vụ pháp lý của mỗi cá nhân được nhà nước đó quy định tạo nên địa vị pháp lý của công dân”, do vậy quyền công dân chỉ mang tính chất quốc gia.

Cơ chế đảm bảo thực hiện quyền

Để đảm bảo thực hiện quyền con người, Luật Quốc tế về Quyền con người đã xây dựng một hệ thống cơ chế đảm bảo việc tôn trọng, thực hiện và bảo vệ quyền con người khá rộng. Từ cơ chế có tính toàn cầu, khu vực tới quốc gia bằng các hình thức thực hiện là báo cáo của các Quốc gia

thành viên, thiết lập các tổ chức giám sát về Nhân quyền của Liên hợp Quốc lẫn các tổ chức khu vực.

Khác so với nhân quyền, cơ chế đảm bảo thực hiện dân quyền hẹp hơn. Quyền công dân bó hẹp trong mối quan hệ của một Nhà nước với cá nhân, được ghi nhận trong văn bản pháp lý cao nhất ở mỗi quốc gia. Ở Việt Nam, quyền công dân được ghi nhận trong Hiến pháp. Các quyền này được đảm bảo thực hiện thống nhất bằng quyền lực nhà nước.

Qua những phân tích trên chúng ta thấy rằng: Quyền con người và quyền công dân là hai phạm trù khác nhau, song có mối liên hệ rất chặt chẽ, tác động, bổ sung lẫn nhau. Tuy nhiên, do những khác biệt nhất định về tính chất, đối tượng và phạm vi điều chỉnh, quyền con người và quyền công dân vẫn sẽ phát triển theo hai “kênh” khác nhau mà sẽ không bao giờ hoà nhập hoàn toàn, trừ khi xã hội loài người không còn nhà nước và pháp luật. Điều này đòi hỏi các chủ thể có liên quan, đặc biệt là các tổ chức quốc tế, các nhà nước và các tổ chức xã hội dân sự ở các quốc gia cần tiếp tục xây dựng và củng cố các cơ chế hợp tác để cùng thúc đẩy và bảo vệ cả quyền con người và quyền công dân trên mọi cấp độ: quốc gia, khu vực và quốc tế.